



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО „ЧОРБАДЖИЙСКИ И КРЪСТЕВА срещу БЪЛГАРИЯ“

(Жалба No. 54991/10)

СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

Член 6 § 1 (граждански) • Достъп до съд • Прекомерен размер на съдебни такси при успешен иск за обезщетение срещу държавата • Жалбоподателите са осъдени да платят съдебни такси, които са повече от половината от предоставената им обща сума • Липса на предвидимост на съдебни такси • Няма полза от гаранциите, предвидени в националното законодателство срещу прекомерни съдебни такси • Автоматично прилагане на правилата, въпреки че жалбоподателите разчитат на решението на ЕСПЧ • Значителна разлика в сумите на съдебните такси, необходими за една и съща услуга, между искове срещу държавата според два вътрешни закона

СТРАСБУРГ

2 април 2020 г.

Това решение ще стане окончателно при обстоятелствата, посочени в член 44 § 2 от Конвенцията. Може да подлежи на редакционни промени.

По делото „Чорбаджийски и Кръстева срещу България“

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като Камара, в състав:

Габриеле Кучско-Стадлмайер, *Председател*,
Андре Потоцки,
Йонко Грозев,
Мартинс Миц,
Летиф Хюсеинов,
Ладо Чантурия,
Анжелика Нусбергер, *съдии*,

и Клавдия Вестердик, *Регистратор на отделение*,

След закрито обсъждане на 10 март 2020 г.,

Отсъжда следното съдебно решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото възниква от жалба (№54991/10) срещу Република България, подадена до Съда съгласно член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от двама български граждани, г-н Кръстьо Чонов Чорбаджийски (първият жалбоподател) и г-жа Десислава Кръстева Кръстева (вторият жалбоподател) на 3 септември 2010 г.

2. Жалбоподателите бяха представлявани от г-н М. Екимджиев и г-ца С. Стефанова - адвокати, практикуващи в Пловдив. Българското правителство („Правителството“) беше представлявано от своя агент г-н В. Обретенов от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че са нарушени член 6 § 1 от Конвенцията и член 1 от Протокол №1 към Конвенцията, поради прекомерния размер на съдебните такси, на които са били осъдени да платят във връзка с исканията си за обезщетение от държавата. Те се оплакват и от липсата на ефективни средства за защита в това отношение, съгласно член 13 от Конвенцията.

4. Първият жалбоподател е починал на 27 май 2012 г. На 30 ноември 2012 г. вторият жалбоподател, която е дъщеря на първия жалбоподател и единствен негов законен наследник, изразява желание да продължи производството не само от свое име, но и от негово.

5. На 26 април 2017 г. на Правителството е изпратено известие за оплакванията относно прекомерния размер на съдебните такси, а останалата част от жалбата е обявена за недопустима съгласно член 54 § 3 от Правилника на съда.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

6. Жалбоподателите са родени през 1914 и 1972 г. съответно. Към момента на подаване на жалбата те са живели в Пловдив.

A. Гражданското производство, заведено от жалбоподателите

7. На 29 август 1998 г. г-жа Чорбаджийска, съпруга на първия жалбоподател и майка на втория жалбоподател, е починала в резултат на паднал по време на буря клон на дърво.

8. Няколко години по-късно, на 6 август 2003 г., жалбоподателите предявяват съвместно граждански иск по Закона за държавната отговорност за вреди, причинени на граждани от 1988 г. („Законът от 1988 г.“) срещу държавата, община Пловдив и две лица, които са поискали от общинските власти да премахнат дървото. Жалбоподателите са поискали 2,000,000 български лева (1,022,584 евро) като обезщетение за неимуществени вреди и 200,000 лева (102,258 евро) за имуществени вреди, претърпени в резултат на загубата на тяхната съпруга и майка. В хода на производството жалбоподателите са представлявани от първия жалбоподател, който е бил адвокат.

9. На 5 ноември 2004 г. Пловдивският районен съд отхвърля исканията на жалбоподателите. Съдът отбелязва, че съгласно Закона от 1988 г. държавата няма статус сама по себе си и може да носи отговорност само чрез своите агенти и органи. В конкретния случай това са общинските власти. Съдът обаче стига до заключението, че община Пловдив не може да носи отговорност, тъй като смъртта на г-жа Чорбаджийска е била случайна. Отхвърля и иска срещу двете лица, чиито действия нямат връзка с инцидента. Продължава твърденията си с това, че исканията на жалбоподателите за обезщетение са прекомерни и не са подкрепени с доказателства. Позицията се на член 10 (2) от Закона от 1988 г., съдът осъжда жалбоподателите да платят 88,000 лева (44,994 евро) съдебни такси, в размер на 4 % от 2,200,000 лева - общата сума, претендирана от тях за обезщетение.

10. Жалбоподателите са обжалвали решението. На 21 март 2006 г. Пловдивският апелативен съд отчасти потвърждава и частично отменя решението на съда от долна инстанция. Прекратява производството срещу държавата, като намира тази част от иска за недопустима в резултат на липсата на статут на държавата, и потвърждава решението, с което се отхвърля иска срещу двете лица. Съдът продължава с твърдението, че изсичането на дървета не представлява административна дейност и следователно Законът от 1988 г. не е приложим. Преквалифицира иска срещу община Пловдив като иск по

общ закон за деликт и връща делото на Пловдивския районен съд за ново разглеждане. Отменя и заповедта за плащане на съдебните такси.

11. Жалбоподателите подават обжалване по правни точки. На 10 януари 2007 г. Върховният касационен съд отменя решението на съда от долна инстанция и връща делото на Пловдивския апелативен съд. Той констатира, че съдът от долна инстанция правилно е определил иска срещу общината като попадащ в общия закон за деликт, но вместо да върне делото на първоинстанционния съд, Пловдивският апелативен съд би трябвало да се справи сам с исквете.

12. На 24 юли 2008 г. Пловдивският апелативният съд присъжда на всеки от жалбоподателите по 50,000 лева (25,565 евро) неимуществени вреди (общо 100,000 лева (общо 51,130 евро) за двамата жалбоподатели), плюс лихви, и отхвърля останалата част от исквете им. Твърди, че те не са успели да докажат, че е имало специални обстоятелства, оправдаващи изключително високия размер на техните претенции. Отбелязвайки, че законоустановените съдебни такси не са били платени предварително, съдът осъжда жалбоподателите да платят общо 126,000 лева (64,423 евро) съдебни такси. Сумата, изчислена като пропорционален процент от 2 100 000 лева - частта от отхвърлените им искания - съответства на такса от 4 % от въпросната сума за производството от първа инстанция и 2 % за производството по обжалване.

13. Жалбоподателите подават обжалване по правни точки. Те се оплакват, че присъдените вреди са били твърде ниски, за да ги компенсират за загубата на живота на роднината им. Освен това твърдят, че като налагат значителни съдебни такси, съдилищата всъщност са ги санкционирали и са отнели всичко, което им е присъдено. На 5 септември 2008 г. Софийският апелативен съд връща жалбата им по правни въпроси, като отбелязва, че е подадена след законоустановения срок.

14. Общината подават обжалване по правни точки. Твърди, че смъртта на г-жа Чорбаджийска е била инцидент. Освен това посочва, че апелативният съд неправилно е пристъпил към разглеждане на претенциите, вместо първо да е възложил на жалбоподателите да платят законоустановените съдебни такси. На 10 март 2009 г. обжалването на общината по правни въпроси е прието отчасти за разглеждане от Върховния касационен съд. Той отбелязва, че общината е повдигнала два правни въпроса - един материален и един процедурен. Решава да приеме за разглеждане съществения въпрос относно причинно-следствената връзка в случаите на косвена отговорност. Въпреки това посочва, че макар процедурният въпрос във връзка с плащането на съдебните такси по принцип да е уместен, тъй като решението на апелативния съд за отхвърлената част от претенциите на жалбоподателите е станало окончателно и защото този съд вече е

постановил плащането на съдебните такси, разглеждането на този въпрос не би довело до различен резултат.

15. На 10 март 2010 г. Върховният касационен съд потвърждава решението на Пловдивския апелативния съд. Намира, че отговорността на общината за инцидента е установена и размерът на присъденото обезщетение е оправдан.

16. На 13 и 15 април 2010 г. жалбоподателите искат от Върховния касационен съд да промени своето решение по отношение на съдебните такси на основание член 248(1) от Гражданския процесуален кодекс от 2007 г. („Кодекс от 2007 г.“, вижте параграфи 37-39 по-долу). Позовавайки се на решението на Съда по дело *Станков срещу България* (№68490/01, 12 юли 2007 г.), жалбоподателите твърдят, че в отговор на това решение Законът от 1988 г. е променен и вече не изисква плащането на съдебни такси от ищите в случай, че техните претенции срещу държавата са били разрешени изцяло или частично от съдилищата (вижте параграф 34 по-долу). Като алтернатива, те твърдят, че макар искът им да е преквалифициран по общия закон за деликт в съответствие с приложимите процедурни правила, преди да бъде разгледана същността на делото Пловдивският апелативният съд е трябвало първо да им наложи да платят съдебните такси. Вместо това съдът е разпоредил плащането на съдебните такси, чийто размер значително надхвърля присъденото обезщетение, едва при приключване на производството.

17. На 17 юни 2010 г. тричленен състав на Върховния касационен съд отхвърля искането им. Съдът отбелязва, че Пловдивският апелативен съд в грубо нарушение на процедурния правилник неправилно е пристъпил към разглеждане на исканията на жалбоподателите, без да им нареди първо да заплатят законово определените съдебни такси. Посочва обаче, че процедурата за изменение на съдебно решение във връзка с разноските по производството по член 248(1) от Кодекса от 2007 г. е приложима само за разноски и не покрива съдебни такси, които са определени по силата на законовите разпоредби, и следователно не могат да бъдат намалени по преценка на съдилищата.

18. Жалбоподателите подават допълнително обжалване пред друг състав на Върховния касационен съд. Отново се позовават на решението на Съда по делото *Станков* (цитирано по-горе) и правото на достъп до съд съгласно член 6 от Конвенцията. Твърдят, че първият състав неправилно е ограничил предмета на член 248 от Кодекса от 2007 г. и че разходите за производството покриват и съдебните такси, за които е било наредено да бъдат платени от страна по производството. Освен това жалбоподателите твърдят, че съдебните такси, въпреки че са определени от закона, трябва да се събират при подаване на претенцията, а не при приключване на производството, както е станало в техния случай.

19. На 14 януари 2011 г. състав от три съдии на същия съд потвърждава решението. Този състав продължава да твърди, относно съществуването на твърдението на жалбоподателите, че не може да измени определението за разноси на апелативния съд по реда на член 248 от Кодекса от 2007 г., тъй като това решение е станало окончателно по отношение на отхвърлената част от претенцията на жалбоподателите. Освен това обяснява, че съдът не може по свое усмотрение да променя размера на съдебните такси, определени от законовите разпоредби. Само в определени случаи страна по производството може да бъде освободена от плащането на съдебните такси. Това не е така в този случай - искът на жалбоподателите, въпреки че е подаден съгласно Закона от 1988 г., е бил преквалифициран като попадащ в общото право на деликт от Върховния касационен съд в неговото решение от 10 януари 2007 г. (вижте параграф 11 по-горе). Тази правна квалификация е потвърдена и в последвалите въззивни и касационни производства.

В. Изпълнително производство срещу жалбоподателите

20. На 25 март 2010 г. Пловдивският районен съд издава изпълнителен лист срещу жалбоподателите за сумата от 126,000 лв. (64,423 евро), постановена от Пловдивския апелативен съд (вижте параграф 12 по-горе).

21. На 2 март 2011 г. община Пловдив изплаща общо 267,868.86 лева (136,960 EUR) или сумата от 133,934.43 лева (68,480 EUR) на всеки от жалбоподателите, покриваща присъденото обезщетение (вижте параграф 12 по-горе), включително лихвата, начислена от 29 август 1998 г.

22. На 11 април 2011 г. вторият жалбоподател превежда по банкова сметка на пловдивската дирекция на Националната агенция за приходите дължимата сума от 73,292.09 лева (37,474 евро) за съдебните такси, включително лихвите.

23. На 28 април 2011 г. и първият жалбоподател превежда на пловдивската дирекция на Националната агенция за приходите дължимата сума от 73,451.13 лева (37,555 евро) за съдебните такси, включително лихвите.

24. След изплащане на задължението си към държавния бюджет, общата нетна сума, останала за жалбоподателите в резултат на съдебното производство, е 121,125.64 лева (61,931 евро), или с други думи всеки жалбоподател е получил по 60,562.82 лева (30,966 EUR).

II. ПРИЛОЖИМО НАЦИОНАЛНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Държавна отговорност за вреди

25. Вътрешните разпоредби относно държавната отговорност за вреди са обобщени в *Захариева срещу България* ((dec.), №6194/06, §§ 40-41, 20 ноември 2012 г.).

26. В съответствие с установената практика в гражданското производство в България, съдилищата разглеждат и определят правната квалификация на предявените към тях искове без да се съобразяват с правното определение, предложено от ищеца. Ищецът трябва да идентифицира оспорвания въпрос чрез изясняване на фактите и предявения иск, но не е задължен да уточнява неговото определение в закона. Дори ищецът да посочи правното определение на иска, съдилищата не са обвързани от него. Те трябва да направят своя независима оценка (решение №1208 от 19.07.1998 г. по гр.д. №915/98 г., V г.о ВКС, решение № 75 от 15.08.1988 г., по гр. д. №26/88 г., ОСГК на ВС).

Б. Компенсация за неимуществени вреди

27. Общите правила на правото на деликт са изложени в членове 45 - 54 от Закона за задълженията и договорите от 1951 г. („Законът от 1951 г.“). Член 52 от Закона от 1951 г. предвижда размерът на обезщетението, което се присъжда за неимуществени вреди, да се определя от съда справедливо.

28. Прилагайки тази разпоредба, бившият Върховен съд приема, че понятието „справедливо“ не е абстрактно понятие, а изисква оценката на редица конкретни, обективно съществуващи обстоятелства, които трябва да бъдат разгледани от съдилищата при определяне размера на обезщетението. Такива обстоятелства включват възрастта на жертвата, неговото или нейното социално положение и отношенията между жертвата и роднините, които търсят обезщетение за неимуществени вреди (Постановление №4 от 23.XII.1968 г., Пленум на ВС), както и конкретната икономическа ситуация в страната (решение №749 от 5.12.2008 г. на ВКС по т. д. № 387/2008 г., II т. о., ТК, решение №83 от 6.07.2009 г. на ВКС по т. д. № 795/2008 г., II т. о., ТК).

29. В съответствие с практиката на националните съдилища между 2000 и 2006 г., обезщетението за неимуществени вреди, присъждани на членове на семейството във връзка с неволна смърт на техни роднини, варира между 10,000 и 20,000 лева (вижте например, решение №28 от 13.05.2004 г. на ВКС по н. д. №634/2003 г., II н. о., където съдът е присъдил 10,000 лв. на малолетното дете на жертвата като обезщетение за неимуществени вреди и 7,000 лв. на нейните родители; решение №

1408 от 24.09.2004 г. на ВКС по гр. д. №874/2003 г., IV г. о., ГК, където съдът е присъдил 20,000 лв. на всеки от родителите за починалото им малолетно дете; решение №759 от 21.12.2004 г. на ВКС по н. д. №381/2004 г., I н. о., където съдът е присъдил 8,000 лв. на съпругата на жертвата и по 6,000 лв. на всяко от децата му; решение №965 от 6.01.2005 г. на ВКС по гр. д. №86/2004 г., I г. о., където съдът е присъдил 10,000 лв. на всеки от родителите за починалото им малолетно дете; решение №656 от 21.06.2005 г. на ВКС по н. д. №1124/2004 г., II н. о., където съдът е присъдил 20,000 лв. на съпругата на жертвата и по 15,000 лв. на всеки от родителите му; и решение №2876 от 20.02.2006 г. на ВКС по д. №2240/2004 г. IV г. о., където съдът е присъдил 40,000 лв. на пълнолетно дете за загубата на родителите й).

30. По-късно размерът на обезщетението, присъждано като стандартна практика за неимуществени вреди, се е увеличил (вижте например, решение №83 от 6.07.2009 г. на ВКС по т. д. №795/2008 г., II т. о., ТК, където съдът е присъдил 90,000 лв. на всеки от родителите за загубата на техният осемнадесет годишен син; решение №95 от 29.09.2009 г. на ВКС по т. д. №355/2009 г., I т. о., ТК, където съдът е присъдил 40,000 лв. на синът на жертвата; и решение №205 от 26.11.2010 г. на ВКС по т. д. №218/2010 г., II т. о., ТК, където съдът е присъдил 60,000 лв. на съпругата на жертвата и по 35,000 лв. на всяко от пълнолетните му деца).

В. Съдебни такси

31. Съответните разпоредби в Закона от 1988 г. (вижте параграф 8 по-горе) относно съдебните такси са обобщени в делото *Станков срещу България* (№68490/01, §§ 19-21, 12 юли 2007 г.) и по-скоро в делото на *Захариева* (цитирана по-горе, §§ 43-48). Съответните разпоредби в Гражданския процесуален кодекс от 1952 г. („Кодекс от 1952 г.“) и Кодексът от 2007 г. (виж параграф 16 по-горе) относно съдебните такси са обобщени в делата „*Агромодел*“ *ООД срещу България* (№68334/01, §§ 22-29, 24 септември 2009 г.) и *Киров и други срещу България* ((dec.), №57214/09, §§ 21-26, 9 януари 2018 г.). По-специално, общото правило в гражданското производство е, че съдебната такса се заплаща от ищеца предварително, след подаване на иска. Таксата за парични искове е 4 % от сумата, предявена пред първоинстанционния съд, и 2 % от стойността на иска за разглеждане при обжалване или касация. Ако искът бъде уважен изцяло или частично, ответникът се осъжда да възстанови разходите на ищеца, включително съдебните такси, пропорционално на успешната част на иска.

32. Съгласно член 10(2) от Закона от 1988 г., както е приет първоначално, в производства съгласно Закона, при предявяване на искания, съдебните такси и разходи не са били платими от ищеца

предварително. Въпреки това, ако в крайна сметка искът бъде отхвърлен изцяло или частично, съдът трябва да осъди ищеца да заплати „дължимите съдебни такси и разноски“. Съдилищата тълкуват тази разпоредба като означаваща, че ищецът следва да плаща такси, изчислени пропорционално на отхвърлената част от претенцията. В резултат на това, когато съдът приеме, че даден иск за обезщетение срещу държавата е основателен, но прекомерен по отношение на размера си, той разпорежда на ответника държавен орган да заплати обезщетение на ищеца и в същото време осъжда ищеца да заплати съдебни такси към държавния бюджет. Когато в исковата молба ищецът е посочил твърде висока сума, таксата може да надвишава присъдената сума за обезщетение, като общата финансова изгода е в полза на държавата, въпреки констатацията, че ищецът е претърпял вреди, които изискват обезщетение съгласно закона (решение № 1095 от 25.07.2000 г. на ВКС по гр. д. №139/2000 г.; решение № 805 от 1.08.2005 г. на ВКС по гр. д. №56/2004 г.). Няма разпоредба за съдебна преценка и съображенията за справедливост не играят никаква роля при определяне размера на таксите; тези такси се определят според позоваването на сумите, посочени в исковата молба, дори ако в хода на производството ищецът оттегли част от претенцията (тълк. решение №3 от 22.04.2004 г. по тълк. гр. д. №3/2004 г., ВКС, ОСГК, точка 12).

33. След решението по делото *Станков* от 30 май 2008 г. системата на съдебните такси съгласно Закона от 1988 г. е променена. Понастоящем се дължи единна такса за предявяване на иск, който варира или в размер на 10 лв. за физически лица и неправителствени организации, или в размер на 25 лв. за други юридически лица (приблизително 5 евро или 13 евро) по отношение на първоинстанционното производство, в размер на 5 лв. или 12,5 лв. (приблизително 3 EUR и 6 EUR) за въззивни и касационни производства. За разлика от предишната разпоредба, таксата трябва да се заплаща предварително.

34. Член 10(2) от Закона от 1988 г., формулиран след 30 май 2008 г., предвижда, че ако искът бъде отхвърлен изцяло, съдът трябва да осъди ищеца да заплати съдебните разноски. Ищецът трябва да заплати тези разходи и ако оттегли иска изцяло. Ако иск по Закона от 1988 г. бъде приет изцяло или частично, съдът следва да осъди ответника да заплати съдебните разноски и да възстанови заплатената от ищеца съдебна такса. Ответникът трябва да заплати на ищеца и хонорара на един адвокат, ако ищецът е наел адвокат, пропорционално на разрешената част от иска (член 10(3) от Закона от 1988 г.).

35. Според член 63 § 1(б) от Кодекса от 1952 г., възпроизведен в член 83(3) от Кодекса от 2007 г., лица, за които съдът установи, че не разполагат с достатъчно средства, са освободени от задължението да плащат съдебни такси и разходи. При определяне на допустимостта за

това освобождаване, съдът взема предвид доходите на лицето и семейството му, стойността на наследството, семейните и здравните обстоятелства, възрастта, независимо дали лицето е наето или не, както и други релевантни обстоятелства.

Г. Изменение на решение във връзка с разходи

36. Съгласно Кодекса от 1952 г., дадена страна по дело може да оспори съдебните разноски като обжалва решението на съда от долна инстанция. Ако страната не желае да обжалва самото решение, съдът от горна инстанция ще се занимава само с разпореждането за разноските (член 70 от Кодекса от 1952 г.).

37. Член 81 от Кодекса от 2007 г. предвижда, че на всяко ниво съдът трябва да се произнася по исковете за разноски в своето решение за приключване на производството. Кодексът от 2007 г. вече не предвижда възможност за обжалване само на разноските, без да се оспорва самото решение. Ако дадена страна по дело иска да оспори само заповедта за разноски, тя трябва да прибегне до специалната процедура съгласно член 248 от Кодекса от 2007 г. (вижте определение №212 от 09.04.2009 по т.д. №189/2009 г., ТК на ВКС, опр. №57 от 03.02.2009 г. по т.д. № 632/2008, ТК II т.о. на ВКС; Сталев, Ж. А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова, *Българско гражданско процесуално право*, София, 2012 г., стр. 379).

38. Член 248 от Кодекса от 2007 г. позволява на страните да искат изменение на съдебно решение по отношение на разходите. Искането трябва да бъде направено в рамките на срока за обжалване или, ако решението не подлежи на обжалване, в рамките на един месец от неговото обявяване. Съдът разглежда съдебното разпореждане за разноски и решението му може да се обжалва по същата процедура като съдебното решение.

39. В тълкувателно решение от 2013 г. от пленарно заседание на гражданските и търговските отделения на Върховния касационен съд е установено, че разходите, направени от страните във връзка с производството, включват както съдебните такси, така и разходите за производството (вижте тълк. Решение №6 от 6.11.2013 г. по тълк. д. № 6/2012 г., ВКС, ОСГТК). В решение, постановено на 16 септември 2013 г., Върховният касационен съд приема, че процедурата по член 248 от Гражданския процесуален кодекс от 2007 г. също е приложима за съдебните такси, които са били изчислени неправилно от съдилищата (решение №202 от 16.09.2013 г. на ВКС по гр. д. № 1456/2013 г.).

Д. Законен лихвен процент и инфлацията

40. Разпоредбите относно законният лихвен процент са обобщени в *Захариева* (цитирана по-горе, § 42).

41. След въвеждането на валутния борд през 1997 г. в отговор на финансовата криза от 1996-97 г., инфлационните нива в България са относително стабилни. Според данни на Световната банка през 2003 г. - когато жалбоподателите предявяват претенциите си - инфлационният процент е 2,35 %, докато през 2010 г. при приключване на производството е 2,44 %.

ЗАКОНЪТ

I. ПРЕДВАРИТЕЛЕН ВЪПРОС

42. Съдът отбелязва, че първият жалбоподател е починал след подаване на настоящата жалба. Вторият жалбоподател, неговата дъщеря и единствен законен наследник, изразява желание да продължи производството пред Съда и вместо него. Правителството не оспорва, че вторият жалбоподател има право да продължи жалбата от името на първия жалбоподател, и Съдът не вижда причина да приеме друго (виж, сред другите власти, *Саргсян срещу Азербайджан* (dec.) [GC], № 40167/06, § 51, 14 декември 2011 г., и цитираната в него съдебна практика).

II. ТВЪРДЕНИЯ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

43. Жалбоподателите се оплакват от прекомерния размер на съдебните такси, които са им наложени да платят във връзка с исканията им за обезщетение от държавата. Позовават се на член 6 § 1 и член 1 от Протокол №1, самостоятелно и заедно с член 13.

44. Според съдебна практика, Съдът счита, че оплакванията относно съдебните такси, които жалбоподателите са били осъдени да платят, подлежат на разглеждане единствено по член 6 § 1 от Конвенцията (виж *Станков срещу България*, №68490 / 01, §§ 49-67, 12 юли 2007 г. ; *Захариева срещу България* (dec.), №6194/06, § 87, 20 ноември 2012 г. ; *Ерменкова срещу България* (dec.), №75873/01, 14 юни 2011 г. и *Харисън Макий срещу Унгария*, №22840/07, §§ 14-15, 3 юни 2014 г.), който предвижда, доколкото е уместно:

"Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения..., има право на справедливо гледане ... от безпристрастен съд...."

А. Допустимост

1. Аргументация на страните

45. Правителството твърди, че жалбоподателите не са изчерпали наличните средства за защита на национално ниво. Първо, не са обжалвали решението на Пловдивския апелативния съд от 24 юли 2008 г. в законоустановения срок (вижте параграф 13 по-горе), като по този начин са загубили „друга процедурна възможност за защита на своите права“. Второ, не са подали жалба срещу решението на Върховния касационен съд от 17 юни 2010 г., с което се отхвърля иска им за промяна на заповедта за таксите на апелативния съд (вижте параграф 16 по-горе).

46. Жалбоподателите твърдят, че подаването на жалба по правни въпроси срещу решението на Пловдивския апелативен съд от 24 юли 2008 г. изисква плащане на допълнителни съдебни такси, което прави това правно средство неефективно. Твърдят също, че в стремежа си да променят заповедта за таксите, са изчерпали най-подходящото и достъпно средство за защита. Твърдят, че националното законодателство не прави ясно разграничение между такси и разходи по производството и че процедурата по член 248 от Кодекса от 2007 г. е еднакво приложима за съдебните такси (вижте параграфи 37-39 по-горе). Твърдят също, че не са успели да обжалват решението на Върховния касационен съд от 17 юни 2010 г. пред друг състав от трима съдии.

2. Оценка на Съда

47. Съдът напомня, че единствените средства за защита, които ищецът трябва да изчерпа, са тези, които са свързани с твърдените нарушения и които в същото време са налични и достатъчни. Наличието на такива средства за защита трябва да е достатъчно сигурно не само на теория, но и на практика, като в противен случай няма да има необходимата достъпност и ефективност; държавата-ответник трябва да установи, че тези различни условия са изпълнени (вижте, сред много други органи, *Селмуни срещу Франция* [GC], №25803/94, § 75, ECHR 1999 V). Освен това, когато даден жалбоподател е използвал едно средство за защита, използването на друго средство за защита, което по същество има същата цел, не се изисква (вижте също *Николае Виргилиу Тенасе срещу Румъния* [GC], №41720/13, §177, 25 юни 2019 г.)

48. Съдът често подчертава и необходимостта от прилагане на правилото за изчерпване с известна степен на гъвкавост и без излишен формализъм (вижте *Вучкович и други срещу Сърбия* (предварително възражение) [GC], № 17153/11 и 29 други, § 76, 25 март 2014 г. и *Гергина срещу Румъния* (dec.) [GC], №42219/07, § 87, 9 юли 2015 г.). Освен това

постановява, че неизчерпването на националните средства за защита не може да бъде обръщано срещу жалбоподателя, ако въпреки неспазването на формулярите, предписани от закона, компетентният орган все пак е разгледал по същество жалбата (вижте *Владимир Романов срещу Русия*, №41461/02, § 52, 24 юли 2008 г. и цитираните там случаи). Същият подход е приложен и по отношение на исканията, формулирани по много кратък начин, едва изпълняващи законовите изисквания, когато националният съд се е произнесъл по съществото на делото, макар и накратко (вижте също *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) срещу Швейцария* (№2) [GC], №32772/02, § 43, ЕСПЧ 2009 и цитираните там дела).

49. Относно възражението на правителството, че жалбоподателите не са изчерпали наличните национални средства за защита, Съдът първо отбелязва, че жалбата на жалбоподателите по правни въпроси срещу решението на Пловдивския апелативен съд от 24 юли 2008 г. наистина е подадена извън законоустановения срок (вижте параграф 13 по-горе). Въпреки това общината обжалва това решение и настоящата жалба е приета за разглеждане по съществения въпрос за косвена отговорност по делото на жалбоподателите. Докато Върховният касационен съд в крайна сметка потвърждава решението на Пловдивския апелативен съд в обжалваната част, обезщетението, което жалбоподателите биха получили, и сумата, която би трябвало да платят за съдебните такси, следователно не са били установени с окончателно решение до окончателното съдебно решение на Върховния касационен съд от 10 март 2010 г. (вижте параграф 15 по-горе). По този начин жалбоподателите са поставени в несигурно положение до този момент относно това дали иска им за обезщетение ще бъде приет от съдилищата и ако бъде приет, какви съдебни такси ще трябва да платят, както и какво ще бъде крайното съотношение между съдебните такси и компенсацията за вреди, което е централният елемент на жалбата им пред този съд (за разлика от *Айдаров и други срещу България* (dec.), № 33586/15, § 66, 2 октомври 2018 г.). Следователно настоящото дело е подобно на това, при което Съдът е отхвърлил възражението на правителството за неизчерпване, тъй като националните съдилища са разгледали по същество жалбата на жалбоподателя (вижте параграф 48 по-горе).

50. Съдът отбелязва, позовавайки се на националната съдебна практика (вижте параграф 39 по-горе), че най-малкото е спорно дали в производството по член 248 от Кодекса от 2007 г. жалбоподателите биха могли да се опитат да поискат корекция на съдебните такси, доколкото съдебните такси са част от разпореждането за разноси. Още повече че в това производство жалбоподателите изрично са се позовавали на член 6 от Конвенцията, заключенията на Съда по делото *Станков* (цитирано по-горе) и нововъведените изменения на Закона от 1988 г. в отговор на

решението на Съда (вижте параграфи 16, 18 и 33-34 по-горе). Така те са аргументирали жалбата си относно прекомерните съдебни такси пред националните съдилища. В отговор, два състава на Върховния касационен съд, макар и да намират искането им за недопустимо, разглеждат жалбата им по същество, като установяват, че съдебните такси са определени по силата на закона и че съдилищата нямат правомощието да ги намалят (вижте параграфи 17 и 19 по-горе).

51. Освен това Съдът отбелязва, че от преписката по делото е видно, че жалбоподателите са обжалвали решението на Върховния касационен съд от 17 юни 2010 г., с което са отказани исканията им за намаляване на съдебните такси (вижте параграфи 18-19 по-горе).

52. Накрая, Съдът изтъква, че Правителството не е поставило под въпрос ефективността на средствата за защита по член 248(1) от Кодекса от 2007 г., използвани от жалбоподателите по настоящото дело, и че съществуващата национална съдебна практика предполага, че това средство за защита не е било очевидно безполезно (вижте параграф 39 по-горе). Следователно възражението на Правителството по този въпрос трябва да бъде отхвърлено.

53. Освен това Съдът отбелязва, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията. Нито е недопустима по никакви други основания. Следователно тя трябва да бъде обявена за допустима.

Б. Същество

3. Аргументация на страните

54. Правителството твърди, че българските съдилища са действали в съответствие с националното законодателство. Те поддържат, че налагането на съдебни такси следва законната цел за осигуряване на по-добро правораздаване и че съществува разумна връзка на пропорционалност между използваните средства и легитимната цел, чието постигане се цели. Твърди също, че искът на жалбоподателите е бил частично приет от съдилищата и че им е било разпоредено да платят съдебните такси едва в края на производството. Правителството е и на мнение, че размерът на исканията на жалбоподателите е бил неоснователен, преувеличен и не се е основавал на установената национална съдебна практика, което е било основната причина за това да им бъде разпоредено да платят толкова висока сума такси. Изтъква също, че жалбоподателите биха могли да намалят размера на исканията си пред съда от първа инстанция. Това също би намалило размера на приложимите съдебни такси. Така стига до заключението, че правото на жалбоподателите на достъп до съд не е било неоснователно ограничено.

55. Жалбоподателите не са съгласни с Правителството, че правната рамка за съдебните такси осигурява разумна връзка между

пропорционалните средства и легитимната цел, чието постигане се цели. Твърдят, че съществуващата система на съдебните такси налага автоматична фиксирана ставка от 4 %, без да се предоставя никаква обосновка по отношение на разходите, направени при разглеждане на конкретно дело или при предоставяне на съдебна преценка. Освен това националното законодателство не съдържа критерии за това как съдилищата трябва да оценяват размера на исканията за обезщетение по отношение на неимуществени вреди, оставяйки въпроса изцяло в правомощията на съдилищата. Според жалбоподателите размерът на техните искания не би могъл да се счита за неоснователен или като злоупотреба с правото, тъй като исканото обезщетение би трябвало да ги компенсира за „безсмислената смърт“ на член на тяхното семейство.

4. Оценка на Съда

56. Съдът отбелязва, че изискването за плащане на такси на гражданските съдилища във връзка с исканията, по които от тях се иска да отсъдят, не може да се разглежда като ограничение на правото на достъп до съд, което не е несъвместимо само по себе си с член 6 § 1 от Конвенцията (вижте *Станков*, цитирано по-горе, § 52). Размерът на таксите, оценени в светлината на конкретните обстоятелства по дадено дело, включително възможността на жалбоподателя да ги плати, и фазата на производството, при която е наложено това ограничение, са фактори, които са съществени при определяне на това дали дадено лице се е ползвало от правото си на достъп до съд (вижте *Кройц срещу Полша*, №28249/95, § 60, ЕСПЧ 2001 VI).

57. Освен това Съдът отбелязва, че настоящото дело се отнася до искания за обезщетение срещу държавата, които националните съдилища са намерили за основателни, но прекомерни по отношение на техния размер. Докато жалбоподателите са получили общо 267,868.86 лева (136,960 евро) обезщетение, присъдено от съдилищата, включително лихви (вижте параграф 21 по-горе), те също са осъдени да платят общо 126,000 лева (64,423 EUR) в съдебни такси плюс лихва (вижте параграфи 22-23 по-горе) за производствата от първа и втора инстанция (вижте параграф 12 по-горе). Вярно е, че както в *Станков* (цитирано по-горе), те са били задължени да платят таксите чак след приключване на производството. Макар това да не е в съответствие с приложимите процедурни правила (вижте параграф 31 по-горе), то им позволява достъп до всички етапи на производството. Независимо от това, Съдът вече е констатирал, че налагането на значителна финансова тежест, дори след приключване на производството, също може да действа като ограничение на правото на съд (вижте *Станков*, цитирано по-горе, § 54). В това дело, размерът на съдебните такси, които жалбоподателите са били осъдени да платят, в сравнение с размера на

присъденото обезщетение, дори включително лихвата, може да се разглежда като такова ограничение.

58. Такова ограничение няма да е съвместимо с член 6 § 1, ако не преследва законна цел или ако няма разумна връзка на пропорционалност между използваните средства и целите, които трябва да бъдат постигнати (вижте *Урбанек срещу Австрия*, №35123/05, § 50, 9 декември 2010 г.). Договарящите държави се ползват с известна свобода на преценка в това отношение, но окончателното решение относно спазването на изискванията на Конвенцията е на Съда (вижте *Кройц*, цитирано по-горе, § 60). Следователно Съдът трябва да проучи дали това е постигнато в настоящия случай.

59. Съдът отбелязва, че в предишни дела срещу България е приел, че националната система на съдебните такси преследва легитимната цел за финансиране на съдебната система и действа като възпиращо средство срещу неоснователни искания. Въпреки това, в редица случаи, в които жалбоподателите са завели производства срещу държавни образувания и са били осъдени да платят съдебни такси, въпреки че исканията им са били допуснати от националните съдилища, Съдът е заключил, че наложените съдебни такси са били прекомерни. Освен това Съдът е приел, че правилата относно съдебните разходи трябва да избягват прекомерното натоварване на съдебните спорове, когато действията им срещу държавата са оправдани, тъй като е парадоксално, че като налага различни данъци, държавата взема с една ръка това, което е присъдила с другата (вижте *Станков*, цитирано по-горе, § 59, и *Скордино срещу Италия* (№1) [GC], №36813/97, § 201, ЕСПЧ 2006 V). Така в *Станков* дължимата от жалбоподателя такса възлиза на приблизително 90 % от обезщетението, на което държавата е осъдена да му плати (вижте *Станков*, цитирано по-горе, § 51), а в *Михалков срещу България* (№ 67719/01, § § 60 65, 10 април 2008 г.) таксата е била по-висока от самото обезщетение. В друго последващо дело, в което Съдът също е установил нарушение на член 6 § 1, таксата възлиза на 72 % от присъденото обезщетение (вижте *Цвятков срещу България*, №20594/02, §§ 25 27, 12 юни 2008 г.) За разлика от това, в *Захариева* Съдът е отхвърлил подобно оплакване, при което съдебната такса възлиза само на около 8,3 % от присъденото обезщетение (цитирано по-горе, §§ 95-96).

60. За да стигне до извода, че е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията, в допълнение към размера на съдебните такси и съотношението им към иска, допуснат от националните съдилища, Съдът е взел предвид и други фактори. Разглежда предвидимостта на такива такси, тъй като те са били наложени в края на производството, дали разглежданата система на съдебните такси предоставя достатъчна степен на гъвкавост (вижте *Урбанек*, цитирано по-горе, § 64), както и дали има възможност да се оцени пропорционалността на таксите от

местните съдилища (вижте, *mutatis mutandis*, Станков, цитирано по-горе, §§ 64-67).

61. В настоящия случай Съдът отбелязва, че съдебните такси, начислени на жалбоподателите (126,000 лева, 64,413 EUR), са по-високи от обезщетенията, присъдени от националните съдилища (100,000 лева, 51,130 евро; вижте параграф 12 по-горе). Тъй като обезщетението включва и законна лихва, съдебните такси, включително лихвата (146,743.22 лева, 75,029 евро; вижте параграфи 22-23 по-горе) възлизат на около 55 % от обезщетението, получено от жалбоподателите, включително лихви (267,868.86 лева, 136,960 евро; вижте параграф 21 по-горе). Въпреки че лихвите значително са увеличили действителното обезщетение, получено от жалбоподателите, и са намалили съотношението спрямо съдебните такси, Съдът не може да пренебрегне факта, че основната им роля е да компенсират кредитора за забавяне на плащането.

62. Освен това Съдът отбелязва, че жалбоподателите са поискали 2,000,000 лева обезщетение за неимуществени вреди във връзка със смъртта на техен роднина (вижте параграф 8 по-горе). Съдът осъзнава, че това твърдение отразява емоционалното страдание на жалбоподателите и е вероятно те да имат затруднения при преценката на размера на неимуществените вреди в тази връзка. И все пак отбелязва, че исканата от тях сума значително надвишава сумите, присъждани от националните съдилища по подобни дела към съответния момент (вижте параграф 29 по-горе). Въпреки че Съдът не се съмнява, че техните искания са истински и сериозни, той счита, че исканата сума за обезщетение е доста прекомерна по отношение на размера си (сравнете *Купиец срещу Полша*, №16828/02, § 49, 3 февруари 2009 г., където Съдът намери претенцията на жалбоподателя за „грубо преувеличена и нереалистична“, и *Куцера срещу Полша*, №275/02, § 46, 14 септември 2010 г., където Съдът счита размера на обезщетението, заявено от жалбоподателя, за „преувеличен“).

63. В същото време жалбоподателите първоначално предявяват претенциите си за обезщетение по силата на Закона от 1988 г., които към момента на настъпване на съществения момент не изискват ишците да плащат съдебни такси предварително (вижте параграф 32 по-горе). След преквалифицирането от съда на техните искания по общия закон за деликт и възстановяването на делото, Пловдивският апелативен съд не дава указания на жалбоподателите да платят съдебните такси предварително, което, заедно с възможността да поискат отказ от такса, е една от защитните мерки по националното законодателство срещу прекомерни съдебни такси (вижте параграф 35 по-горе). Вместо това този съд само накратко отбелязва в решението си, че не са били събрани такси в началото на производството и осъжда жалбоподателите да ги платят както за първо, така и за

второинстанционно производство в размер на 126,000 лева (64,423 евро). В това отношение Върховният касационен съд констатира, че Пловдивският апелативен съд е извършил грубо нарушение на процедурния правилник (вижте параграф 17 по-горе). В резултат на това, при неспазване на националната процедура, националните съдилища са лишили жалбоподателите от възможността да обмислят надлежно дължимите съдебни такси и евентуално да преоценят исканията си в светлината на тези съдебни такси.

64. В допълнение към въпроса за предвидимостта на съдебните такси, Съдът отбелязва, че тяхното изчисляване в настоящото дело се основава на същата негъвкава ставка, която Съдът намери за проблемна в *Станков* (цитирано по-горе, §§ 64-65 и вижте също *Агромодел ООД срещу България*, №68334/01, § 47, 24 септември 2009 г., което също се отнася до системата на съдебните такси съгласно общия закон за деликт, в производство, заведено от дружеството-жалбоподател срещу прокуратурата). Съдът приема, че установяването на система за съдебни такси по такъв начин, че тя да свързва съдебните такси за имуществени претенции със спорната сума, е по преценка на държавата. Системата обаче трябва да бъде достатъчно гъвкава, за да позволи на една страна да се възползва от пълно или частично освобождаване от плащането на съдебните такси или намаляване на съдебните такси (вижте също цитираното по-горе *Урбанек*, §§ 61-65). В настоящото дело, жалбоподателите не биха могли да се възползват от гаранциите, предвидени в националното законодателство срещу прекомерни съдебни такси (вижте параграфи 35 и 63 по-горе), и по-специално от „предпазния ефект“, който може да има изискването за заплащане на съдебните такси предсрочно от ищците, и свързаната с това възможност да поискат освобождаване (вижте, *mutatis mutandis*, *Станков*, цитирано по-горе, § 65).

65. Тълкуването на приложимото национално законодателство, дадено от Върховния касационен съд по време на производството за изменение на направените от жалбоподателите разноски, също посочва липсата на гъвкавост в настоящото дело. Въпреки изричното им позоваване на решението на Съда по *Станков* (цитирано по-горе), два състава на Върховния касационен съд приемат, че правилата за съдебните такси трябва да се прилагат автоматично и че няма място за съдебна свобода (вижте параграфи 16-19 по-горе).

66. Освен това Съдът отбелязва, че след решението на Съда по делото *Станков* (цитирано по-горе), системата на съдебните такси по Закона от 1988 г. е изоставена и заменена с такава, при която се дължи единна такса е 10 или 25 лева (приблизително 5 EUR или 13 EUR) и която не зависи от стойността на исканията (вижте параграф 33 по-горе).

67. Въпреки че задачата на Съда в делата, произтичащи от отделни жалби, не е да преразгледа абстрактното национално законодателство, а

да проучи начина, по който този закон е приложен към жалбоподателите (вижте, наред с други органи, *Маккан и други срещу Обединеното кралство*, 27 септември 1995, § 153, Серия А №324), Съдът не може да не отбележи значителната разлика в сумите на съдебните такси, необходими за една и съща услуга, между искове срещу държавата съгласно Закона от 1988 г., изменен през 2008 г. (фиксирана такса, вижте параграф 33 по-горе) и тези, разгледани съгласно общото право на деликт, посочено в Закона за задълженията и договорите от 1951 г. (4 % от исканата сума, вижте параграф 31 по-горе).

68. Въпреки че стойността на иска на жалбоподателите е била твърде прекомерна, Съдът счита, че в конкретния случай, където е разпоредено плащане на съдебни такси в размер по-голям от този на присъдените от съда обезщетения (сравнете сумите в параграф 12 по-горе) и действителната сума на платените съдебни такси е над половината от общата сума, предоставена като обезщетение, включваща и законна лихва, жалбоподателите, които иначе са спечелили делото си срещу държавна власт, са претърпели непропорционално ограничаване на правото им на достъп до съд.

69. Следователно е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

70. Член 41 от Конвенцията предвижда:

"Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Висококодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна."

A. Вреда

71. Вторият жалбоподател претендира за имуществени вреди сумите, които жалбоподателите са платили като съдебни такси по националното производство, плюс лихви в размер на 124,900.06 евро. Тя също иска 20 000 евро за неимуществени вреди, понесени както от самата нея като индивид, така и като наследник на първия жалбоподател.

72. Правителството оспорва исканията относно имуществени и неимуществени вреди. Според него, исканите от жалбоподателите суми са прекомерни и спекулативни. Твърди, че всяко справедливо обезщетение, присъдено от Съда по настоящото дело, следва да бъде сравнимо с обезщетението, присъждано в подобни случаи, свързани с прекомерни съдебни такси.

73. Съдът счита, че жалбоподателите трябва да са пострадали в резултат на значителната сума, която е трябвало да платят на държавата за съдебните такси. Позовава се на обезщетението, присъждано в

подобни случаи, в които Съдът също е намерил нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията (вижте *Станков*, цитирано по-горе, § 71; *Михалков*, цитирано по-горе, § 81; *Цвятков*, цитирано по-горе, § 33; и *Славков срещу България* (dec.), №47436/07, 1 юли 2014 г.). Също така взема предвид размера на съдебните такси, които жалбоподателите са били осъдени да платят, и сумите, които са им останали след заплащане на всички такси, заедно с лихвите (вижте параграфи 12 и 24 по-горе). Накрая се позовава на констатацията си, че стойността на исканията на жалбоподателите е била прекомерна (вижте параграф 62 по-горе). С оглед горните съображения и произнасяйки се според принципите на справедливост, Съдът присъжда общо 12,500 евро за имуществени и неимуществени вреди, които да бъдат изплатени на втория жалбоподател.

Б. Разходи и разноски

74. Вторият жалбоподател е поискал възстановяване на 5,640 евро за адвокатски хонорар за четиридесет и седем часа работа по производството пред Съда, 120 евро на час. Твърди, че вече е платила на законните си представители 1,226 евро. Вторият жалбоподател е поискал и възстановяване на сумата от 17.90 евро, която нейните законни представители са похарчили за пощенски разходи, 25 евро, които са изразходили за офис консумативи, и 10 евро, които са изразходили за копирни услуги. И накрая е поискала 165,66 евро, изразходени за превод на забележките и исканията, направени от тяхно име на френски език. Поискала е всяка сума, присъдена по този член, с изключение на сумата от 1,226 евро, която тя вече е платила на законните си представители, да бъде изплатена директно на фирмата на нейните законни представители – „Екимджиев и партньори“. В подкрепа на исканията си, вторият жалбоподател е представил две споразумения за хонорари със своите законни представители, в които се посочва, *inter alia*, че е платила 2400 лева предсрочно и че остава отговорна за остатъка; график; разписки, показващи, че нейният законен представител е похарчил 35,00 лева за изпращане на първоначалната жалба; и договор за преводачески услуги между нейните законни представители и преводач.

75. Правителството твърди, че исканията за адвокатски хонорар са прекомерни. Оспорва и броя часове работа на законните представители на жалбоподателите по делото, заявявайки, че той също е прекомерен.

76. Съгласно установената съдебна практика на Съда, разходите и разноските се възстановяват съгласно член 41 от Конвенцията, ако се установи, че те са били действително направени, били са неизбежни и са разумни по отношение на размера им.

77. В настоящия случай Съдът отбелязва, че оплакването на жалбоподателите по член 6 § 1 от Конвенцията е повтарящо се. Счита и че часовата ставка, начислена от законните представители на жалбоподателите, е по-висока от начисляваната такава в последните дела срещу България, които са били с още по-голяма сложност (вижте *Посевини срещу България*, №63638/14, § 100, 19 януари 2017 г. и делата цитиран в него). Следователно тя не е разумна по отношение на размера ѝ. Като взема предвид тези точки и материалите, с които разполага, Съдът присъжда на втория жалбоподател 2,000 евро, плюс всички данъци, които могат да ѝ бъдат начислени по отношение на съдебните разноски. Тъй като споразумението за хонорар и представеният график уточняват, че вторият жалбоподател е платил на законните си представители равностойността на 1,226 евро, тази сума трябва да бъде изплатена на втория жалбоподател, а останалата част от обезщетението (общо 774 евро) на фирмата на нейните законни представители – „Екимджиев и партньори“. Що се отнася до исканията за други разноски, вторият жалбоподател не представя други подкрепящи документи, освен договор за преводачески услуги и пощенски разписки за документи, изпратени до Съда. При тези обстоятелства Съдът присъжда 184 евро за тези разходи. Тази сума също трябва да бъде изплатена на нейните законни представители.

В. Лихва по подразбиране

78. Съдът счита за подходящо лихвеният процент по подразбиране да се основава на пределната кредитна ставка на Европейската централна банка, към която трябва да се добавят три процентни пункта.

ТАКА МОТИВИРАН, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява*, че дъщерята на първия жалбоподател (вторият жалбоподател) има готовност да продължи настоящото производство вместо него;
2. *Обявява*, че жалбата е допустима;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията по отношение на съдебните такси, които жалбоподателите са били осъдени да платят;
4. *Приема*,
 - (а) че държавата-ответник трябва да плати на втория жалбоподател в рамките на три месеца от датата, на която съдебното решение стане окончателно в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията,

следните суми, които да бъдат конвертирани във валутата на държавата-ответник по курс, приложим към датата на уреждане на сметките:

- (i) 12,500 евро (дванадесет хиляди петстотин евро), плюс всички данъци, които могат да бъдат изискуеми, за имуществени и неимуществени вреди;
- (ii) 2,184 EUR (две хиляди сто осемдесет и четири евро), плюс всички данъци, които могат да бъдат изискуеми от втория жалбоподател по отношение на разходите и разноските - 1,226 EUR (хиляда двеста двадесет и шест евро) от тази сума трябва да бъде изплатена на втория жалбоподател, а останалите 958 евро (деветстотин петдесет и осем евро) на фирмата на законните представители – „Екимджиев и партньори“;
- (а) че от изтичането на горепосочените три месеца до датата на уреждане на сметките се изплаща проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната кредитна ставка на Европейската централна банка през периода на неизпълнение плюс три процентни пункта;

5. *Отхвърля* останалата част от исканията на втория жалбоподател за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и обявено в писмена форма на 2 април 2020 г. според Правило 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клавдия Вестердик
Регистратор

Габриеле Кучско-Стадлмайер
Председател